

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 11. května 2021 ve věci č. 21884/18 – *Halet proti Lucembursku*

Senát třetí sekce Soudu pěti hlasy ku dvěma rozhodl, že odsouzením stěžovatele k peněžitému trestu 1 000 eur za předání neveřejných daňových dokumentů novináři o klientech zaměstnavatele, soukromé společnosti, vnitrostátní orgány neporušily právo na svobodu projevu dle článku 10 Úmluvy. Věc byla na žádost stěžovatele v září 2021 postoupena velkému senátu.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel byl zaměstnán u soukromé společnosti PricewaterhouseCoopers poskytující daňové služby. V letech 2012–2014 média zveřejnila stovky dokumentů týkajících se daňového zvýhodňování nadnárodních korporací díky podkladům a jednáním s vnitrostátními orgány ze strany společnosti ve prospěch jejích klientů (tzv. aféra „Luxleaks“). Dle vnitřního šetření první podstatnou část dokumentů předal novináři někdejší auditor společnosti. V reakci na původní medializaci poskytl novináři několik listin, zejména daňových přiznání, i stěžovatel, a ty pak byly opět uveřejněny. Proti novináři, auditorovi i stěžovateli bylo zahájeno trestní řízení. To skončilo osvobozením novináře i auditora a odsouzením stěžovatele k peněžitému trestu ve výši 1 000 eur. Nadto měl nahradit újmu společnosti v symbolické výši 1 euro. Uveřejnění dokumentů nemělo pro společnost hlubší ekonomické dopady, když po jednom roce zaznamenala nárůst obrátu a navýšila i počet zaměstnanců.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 10 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že jeho odsouzení vnitrostátními soudy kvůli předání neveřejných dokumentů novináři představovalo nepřiměřený zásah do jeho práva na svobodu projevu.

Soud připomněl, že článek 10 Úmluvy dopadá i na vztahy mezi zaměstnavateli a zaměstnanci, které se řídí soukromým právem (*Heinisch proti Německu*, č. 28274/08, rozsudek ze dne 21. července 2011, § 44). V dané věci pak nebylo mezi stranami sporu, že uložením pokuty stěžovateli došlo k zásahu do práva na svobodu projevu a současně jeho odsouzení mělo za cíl chránit před úniky neveřejných informací a pověst jeho zaměstnavatele, přičemž k němu došlo na základě zákona. Soud se tak musel věnovat tomu, zda odsouzení stěžovatele bylo nezbytné v demokratické společnosti. V tomto ohledu zopakoval relevantní kritéria: (a) veřejný zájem spojený s odhalením informací, (b) jejich pravdivost, (c) dostupnost jiných prostředků, (d) dobrá víra zaměstnance, (e) újma utrpěná zaměstnavatelem v důsledku odhalení, (f) závažnost sankce (*Guja proti Moldavsku*, č. 14277/04, rozsudek velkého senátu ze dne 12. února 2008, § 69–79).

a) K postavení stěžovatele

Před samotným posouzením přiměřenosti se Soud zabýval tím, zda na stěžovatele bylo možné nahlížet jako na tzv. „whistleblowera“ ve světle dosavadní judikatury, díky čemuž by se na něj uplatnila výše uvedená kritéria (*Heinisch proti Německu*, cit. výše, § 64; opačný závěr viz *Aurelian Oprea proti Rumunsku*, č. 12138/08, rozsudek ze dne 19. ledna 2016). Soud přitom poznamenal, že dle vnitrostátního práva by mělo shledání takového postavení za následek vyvážení znaku protiprávnosti jednání osoby, což v důsledku vede ke zproštění. To však nebyl případ stěžovatele.

Jakkoli dle Soudu není jeho úkolem, aby se vyjadřoval k otázce protiprávnosti jednání stěžovatele, neboť to přísluší vnitrostátním orgánům, pro účely přezkoumání stížnosti na poli článku 10 Úmluvy mu náleží zabývat se motivací stěžovatele. V tomto ohledu Soud konstatoval, že stěžovatel byl v podřízeném postavení ve vztahu ke společnosti jakožto svému zaměstnavateli, což jej zavazovalo k loajalitě, umírněnosti a diskrétnosti (*Medžlis Islamske Zajednice Brčko a ostatní proti Bosna a*

Hercegovina, č. 17224/11, rozsudek velkého senátu ze dne 27. června 2017, § 80). Stěžovatel též kontaktoval novináře, aby mu předal důvěrné informace získané v rámci pracovního poměru. Jednání stěžovatele tedy korespondovalo se závěry Soudu ve věcech *Guja proti Moldavsku*, cit. výše, a *Heinisch proti Německu*, cit. výše. Bylo proto na místě považovat jej *a priori* za whistleblowera. Z tohoto důvodu Soud posuzoval, jak byla vnitrostátními soudy respektována výše uvedená kritéria.

b) Ke splnění kritérií dle rozsudku Soudu ve věci Guja proti Moldavsku

Jelikož splnění prvních čtyř výše uvedených kritérií nebylo u stěžovatele sporné, Soud se zaměřil na posouzení újmy utrpěné společností ve vztahu k zájmu na uveřejnění informací a na závažnost sankce uložené stěžovateli. Zdůraznil, že pokud vnitrostátní soudy řádně provedenou vyvažování dotčených zájmů, k přehodnocení jejich závěrů přistoupí pouze ze závažných důvodů (*Von Hannover proti Německu* (č. 2), č. 40660/08 a 60641/08, rozsudek velkého senátu ze dne 7. února 2012, § 107).

Stran posouzení újmy Soud uvedl, že jakkoli existuje zájem na ochraně obchodního úspěchu a životaschopnosti společnosti, prospěchu akcionářů a zaměstnanců, jakož i ekonomického prospěchu v širším smyslu (*Heinisch proti Německu*, cit. výše, § 89), je rozdíl mezi útokem na společenské postavení osoby, který by mohl mít dopad na její důstojnost, a poškozením pověsti v obchodním styku, která nemá žádný morální rozměr (*Uj proti Maďarsku*, č. 23954/10, rozsudek ze dne 19. července 2011, § 22). V případě stěžovatele vnitrostátní soudy v rámci poměřování upřednostnily újmu způsobenou společností zejména na její pověsti a ztrátě důvěry zákazníků v její bezpečnostní opatření před obecným zájmem. Větší váhu tak přiložily škodě utrpěné zaměstnavatelem před zájmem na odhalení informací. Soud v tomto ohledu nepovažoval za rozhodující přiznání toliko symbolické náhrady 1 eura. Nepřehlédl však, že byt mohlo po uveřejnění dokumentů nastat pro společnost dočasně obtížné období, posléze u ní došlo k nárůstu v obratu i v počtu zaměstnanců. Ekonomický stav ani pověst společnosti vůči klientům tak v konečném důsledku skutečnou a konkrétní újmu v dlouhodobém horizontu neutrpěly.

Zároveň však vnitrostátní soudy stran veřejného zájmu na uveřejnění informací dospěly k závěru, že dokumenty od stěžovatele již nepřispěly k veřejné debatě, resp. nevedly k diskusi o daňových únicích. Neposkytly ani zásadní, nové či neznámé informace. Jednalo se o obyčejná daňová přiznání, z nichž nevyplýval postup daňových orgánů. V době, kdy praxe daňového zvyhodňování byla již známa díky dřívějším informacím od auditora, tak neexistoval přesvědčivý důvod k předání dalších dokumentů stěžovatelem. Byt tedy zveřejnění dokumentů mohlo být v obecném zájmu, potažmo poskytnout provokativní či skandální informace, neposkytly tyto dokumenty již zásadní poznatky stran oživení či přispění k debatě o daňových únicích. Jejich nižší relevance tak v důsledku vedla k menšímu zájmu na jejich vyjádření.

Soud neshledal závažný důvod, aby nahradil uvedené závěry. Neztotožnil se se stěžovatelem v tom, že by požadavek, aby informace byly zásadní, nové či neznámé šel na rámec jeho judikatury. Jedná se o okolnosti, které sice v jiných situacích nebudou relevantní, v posuzované věci však ve spojení s dalšími skutečnostmi dovedly vnitrostátní soudy k závěru, že zájem na zveřejnění informací nepřevážil nad újmou utrpěnou společností. Soud proto konstatoval, že vnitrostátní soudy neexistenci dostatečného zájmu na prozrazení informací, který by vedl k osvobození stěžovatele, jako tomu bylo u auditora, pečlivě zvážily ve světle judikatury Soudu.

Závěrem se Soud zabýval kritériem povahy a závažnosti sankce jakožto relevantních okolností (*Otegi Mondragon proti Španělsku*, č. 2034/07, rozsudek ze dne 15. března 2011, § 68). Uvedl, že stěžovateli byl uložen peněžitý trest v poměrně malé výši, což vnitrostátní soudy zdůvodnily nezištnou povahou jeho jednání. Soud shledal tento trest relativně mírným, bez skutečného odrazujícího účinku na stěžovatele či jiné zaměstnance, a spíše podněcujícím k úvahám nad ospravedlnitelností jimi zamýšleného postupu.

S ohledem na prostor pro uvážení, kterým disponují státy v dané záležitosti, Soud uvedl, že vnitrostátní orgány nastolily spravedlivou rovnováhu mezi požadavkem na ochraně pověsti zaměstnavatele a právem stěžovatele na svobodu projevu. K porušení článku 10 Úmluvy proto nedošlo.

III. Oddělené stanovisko

Soudci Lemmens a Pavli ve svém nesouhlasném stanovisku uvedli, že zveřejnění informace ve veřejném zájmu zakládá domněnku poskytnutí ochrany na základě článku 10 Úmluvy, kterou lze vyvrátit pouze, jsou-li namítnuty pádné důvody. Nadto při vyvažování konkurujících zájmů je jednotlivá kritéria třeba posuzovat ve vzájemných souvislostech, a nikoli izolovaně. Konečně hodnocení, zda zveřejněná informace byla zásadní, nová a doposud neznámá nemá oporu v dosavadní judikatuře Soudu a může mít za následek odrazující účinek na budoucí oznamovatele ze soukromého sektoru.